

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Осадчук С. В.

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри обліку і фінансів

Фтомович М. В.

здобувач 3 курсу, I (бакалаврського) рівня освіти
за спеціальністю Облік та оподаткування

Крамаренко О. Р.

здобувач 3 курсу, I (бакалаврського) рівня освіти
за спеціальністю Облік та оподаткування

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Здійснення митного контролю є однією з основних функцій митних органів. Сучасні виклики міжнародної торгівлі та економічна інтеграція України висувають вимогу підвищити ефективність митного контролю як інструменту не лише фіскальної, але й регулятивної функції держави. У контексті боротьби з корупцією, оптимізації процедур та пришвидшеного просування українських товарів на зовнішні ринки необхідно системно осмислити слабкі місця митної системи й шляхи їх подолання.

Відповідно до ст.4 Митного кодексу України[1] митний контроль є сукупністю заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України. Безпосередньо митному контролю присвячений розділ IX Митного кодексу, який передбачає організацію та форми здійснення митного контролю, порядок проведення митного контролю. Відповідно до ст.336 Митного кодексу митний контроль, зокрема, передбачає:

- перевірку документів та відомостей, що надаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України:
- здійснення митного огляду:
- перевірку товарів, що переміщуються через митний кордон України;
- направлення запитів до інших державних органів з питань для встановлення автентичності документів, поданих митному органу.

Однією з форм митного контролю є проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у

тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів. Митні органи мають право здійснювати митний контроль шляхом проведення документальних виїзних (планових або позапланових) та документальних невиїзних перевірок дотримання законодавства України з питань митної справи щодо, зокрема, правильності визначення бази оподаткування, своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів;

Основні проблеми, з якими стикається система митного контролю в Україні, зокрема є: корупційні ризики, слабе технічне оснащення, неоднорідність процедур, суб'єктивність митних рішень. Незрозумілі або варіативні тлумачення митних норм призводять до суб'єктивності у рішеннях митних інспекторів [2, с. 52]. Відсутність єдиних підходів у різних митницях спричинює неоднакове трактування однакових товарів. Корупційні чинники стають особливо уразливими на етапі митного огляду та запиту документів [2, с. 54].

Багато пунктів пропуску використовують застаріле обладнання (сканери, рамки, вагові комплекси), що знижує точність і швидкість контролю. Опитування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності підтверджують, що проблема технічного стану — одна з головних у роботі митниці. Митна експертиза часто базується на евристичних методах, що піддається суб'єктивності. Відсутність стандартизованих методик та недостатня кваліфікація експертів - слабе місце у гарантуванні об'єктивності висновків.

Українська система митного контролю інколи відстає від кращих практик ЄС та світових стандартів, що ускладнює адаптацію до євроінтеграційних зобов'язань. Недостатня інтеграція цифрових митних платформ із системами інших країн створює бар'єри для швидкого обміну інформацією та спільного контролю.

Запропоновано шляхи вдосконалення митного контролю — цифровізація, “єдине вікно”, управління ризиками, модернізація обладнання, стандартизація процедур, міжнародна гармонізація. Значна увага приділяється синтезу вітчизняного та зарубіжного досвіду. Доцільним є запровадження систем електронного декларування й обробки даних, які мінімізують людський контакт і корупційні точки ризику [2, с. 52]. Створення єдиного інформаційного вікна для бізнесу зменшує дублювання процедур і пришвидшує обробку документів. Впровадження сучасних сканерів, рентгенівських систем, детекторів, вагових комплексів і нових технологій дозволяє більш швидше здійснювати аналіз вантажів, що перетинають митний кордон. Регулярне оновлення обладнання та

сертифікація засобів контролю забезпечують більш якісне вимірювань. Завдяки проведенню тренінгів, організації стажування та обміну досвідом із країнами ЄС відбувається підвищення кваліфікації експертів, що здійснюють митний контроль. Розбудова системи ризик-аналізу на основі даних і профілів товарообігу дозволить відбирати для перевірки лише ризикові вантажі [2, с. 51]. Можливе використання штучного інтелекту для прогнозування потенційних порушень. Узгодження підходів до класифікації товарів з Гармонізованою системою ВМО та практиками ЄС. Впровадження спільних систем обміну даними з митними службами сусідніх країн і запозичення позитивних моделей митного нагляду.

В Національній стратегії доходів [3] передбачається забезпечити єдиний підхід до митного оформлення товарів в митних органах України через уніфікацію заходів з управління ризиками, недопущення випадків необґрунтованого застосування форм та обсягів митного контролю. Важливим напрямом є удосконалити управління інформаційними системами та технологіями Державної митної служби, що дозволить підвищити якість виконання основних функцій, мінімізувати корупційні ризики та зменшити витрати часу на проведення митного контролю.

Митний контроль є важливою складовою державної митної справи, складовою частиною механізму забезпечення переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон. Вдосконалення митного контролю сприятиме посиленню митної безпеки і створенням сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Література:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI зі змінами. ВРУ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 27.10.2025).
2. Степаненко С. В. Напрями удосконалення митного контролю та переміщення товарів через митний кордон України. *Актуальні проблеми політики*. 2023. Вип. 71. С. 49–54.
3. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року: Розпорядження КМУ від 27 грудня 2023 р. № 1218-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-p#Text> (дата звернення: 27.10.2025).